

TAMPEREEN
AMMATTIKORKEAKOULU

SIRKUSTA KOTONA?

Tehostetun perhetyön työntekijöiden kokemuksia
sosiaalinen sirkus -menetelmästä

Riikka Ikonen

Opinnäytetyö
Toukokuu 2016
Sosiaaliala

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

IKONEN, RIIKKA:

Sirkusta kotona?

Tehostetun perhetyön työntekijöiden kokemuksia sosiaalinen sirkus -menetelmästä

Opinnäytetyö 32 sivua, joista liitteitä 3 sivua

Toukokuu 2016

Opinnäytetyö on kvalitatiivinen tutkimus, jonka tarkoituksena oli kehittää sekä opinnäytetyön tekijän ammatillisuutta perehtymällä uuteen työmenetelmään että tuottaa ajankohtaista tietoa menetelmän hyödyllisyydestä. Opinnäytetyön tulokset perustuivat tehostetun perhetyön työntekijöiden kokemuksiin Sirkusta kotona? -tapaamisissa. Tapaamiset olivat Tampereen kaupungin lapsiperheiden sosiaalipalvelujen avoimuuspalvelujen tuottamia.

Aineisto kerättiin kyselylomakkeen avulla tehostetun perhetyön työntekijöiltä, jotka olivat mukana Sirkusta kotona? -tapaamisissa. Lomakkeella oli avoimia kysymyksiä liittyen kokemuksiin sosiaalisesta sirkuksesta, vuorovaikutuksen kehittymisestä, hyödyistä ja luottamuksen rakentumisesta. Aineisto analysoitiin sisällönanalyysin avulla.

Kyselyyn vastanneista tehostetun perhetyön työntekijöistä neljä oli perhetyöntekijöitä ja kaksi oli ohjaajia. Sirkusta kotona? -tapaamisiin osallistumisen koettiin vahvistavan perheenjäsenten vuorovaikutusta ja kehittävän osallistujien itseluottamusta. Perhetyöntekijöiden vastausten perusteella luottamuksen rakentuminen perustui turvallisuuteen ja aitouteen. Työntekijät kokivat, että työntekijöiden ja asiakkaiden välille syntyi hyvä yhteys.

Sirkusta kotona? -tapaamiset ovat itseluottamusta ja sosiaalisuutta vahvistava prosessi, jossa vaikuttavina tekijöinä ovat rentous, ryhmässä toimiminen, toiminnallisuus ja turvallisuus. Lastensuojelun asiakkuudessa ja tuen tarpeessa olevat perheet tarvitsevat luottamusta herättävää työntekijää pyrkiessään parantamaan omaa tilannettaan ja ratkaisemaan omaan elämäänsä liittyviä ongelmia. Sirkus osana lastensuojelutyötä tuo kaivattua vastapainoa perheiden kanssa työskentelyyn ja asioiden käsittelyyn.

Tämän opinnäytetyön myötä saatu tieto täydentää aikaisempaa tutkimustietoa sosiaalisen sirkus -menetelmän toimivuudesta ja hyödyllisyydestä.

Asiasanat: sosiaalinen sirkus, vuorovaikutus, dialogi, lastensuojelu

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

IKONEN, RIIKKA:

Circus at home?

Experiences of social circus –method by intensive family work employees

Bachelor's thesis 32 pages, appendices 3 pages

May 2016

This thesis is a qualitative study, with the purpose to develop, both its author's professionalism by studying a new working method, as well as, produce up to date information about the usefulness of this method. The results of the thesis were based on experience of intensive family work employees, during Circus at home? -meetings. Meetings were produced by Tampere social services community care services.

The data were collected from intensive family work employees, who were involved in the Circus at home? – meetings by using a questionnaire. The form included open-ended questions related to experiences of social circus, development of interaction, benefits and building up trust. The data were analyzed using content analysis.

Four of the responded enhanced family work employees, were family workers, and two family instructors. Participation to Circus at home? –meetings, were felt to strengthening interaction between family members, and developing their self-confidence. According the responses of the family work employees, building of trust was based on security and authenticity. The experience of feeling connection between customers and employees was very good.

Circus at home? -meetings are process, reinforcing the self-confidence and sociability, where relaxation, group work, functionality and safety are the influencing factors. The families which are in customer relations with child protection and in need of support, need confidence-getting employees, for seeking improvement to their own situation and to solving the problems related to their own lives. As part of child protection work, Circus at home? –meetings, will bring much-needed counterweight to work and deliberations with families.

Information obtained in this thesis, will complement the historical data on functionality and usefulness of social circus -method.

Key words: social circus, interaction, dialogue, child protection

Sisällys

1	JOHDANTO.....	5
2	SOSIAALINEN SIRKUS	6
2.1	Sosiaalinen sirkus ja vuorovaikutus.....	7
2.2	Sosiaalinen sirkus dialogisuuden edistäjänä	9
3	SIRKUSTA KOTONA?.....	11
3.1	Sirkusta kotona? -pilotti osana Lähivoimala -projektia.....	11
3.2	Sirkusta kotona? -tapaamisten periaatteita ja toteutus	12
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	13
4.1	Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset	13
4.2	Tutkimusote ja tutkimusmenetelmä.....	13
4.3	Tutkimuksen aineiston keruu ja analysointi	14
4.4	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	17
5	TULOKSET	18
5.1	Tutkimukseen osallistuneiden kuvaus	18
5.2	Sosiaalinen sirkus -menetelmänä vahvistaa perheenjäsenten vuorovaikutusta.....	18
5.3	Turvallisuus ja aitous selittävät perhetyöntekijöiden ja asiakkaiden välistä luottamuksen rakentumista	20
5.4	Perhetyön työntekijöiden kokemuksista johdettu ydinajatus Sirkusta kotona? -tapaamisista.....	21
6	POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖS	23
6.1	Tulosten tarkastelu ja luotettavuus	23
6.2	Eettiset näkökohdat.....	26
6.3	Johtopäätös opinnäytetyöstä	26
	LÄHTEET.....	28
	LIITTEET	30

1 JOHDANTO

Lastensuojelun ja perhetyön kentällä tehtävässä työssä tarvitaan yhä enemmän toimivia tuloksiin johtavia asiakaslähtöisiä työkäytäntöjä, joissa asiakkaat voivat kokea saavansa ammatillista tukea omaksi parhaakseen. Asiakkaat tarvitsevat voimaannuttavia kokemuksia ja suunnitelmallista yhteistyötä. Perheissä ilmenevät ongelmatilanteet ja avuntarpeet ovat erilaisia, mistä syystä perheen eri jäsenet tarvitsevat omia erityisiä avun muotoja ja menetelmiä.

Oman ammatillisen kehittymiseni kannalta halusin sosionomiopintoihin liittyen perehtyä johonkin itselleni uuteen työmenetelmään. Minulle mahdollistui tilaisuus toteuttaa opinnäytetyöni Tampereen kaupungin lapsiperheiden sosiaalipalveluiden tehostetussa perhetyössä omassa työyksikössäni ja tehdä nyt kyseessä oleva ryhmätoimintaan ja sirkustekniikkaan perustuvan työmenetelmän arviointi. Sosiaalisella sirkuksella tarkoitetaan sirkusta, jossa sirkuslajien harjoittelu on väline joidenkin muiden tavoitteiden saavuttamiseen. Tällaisia tavoitteita voivat esimerkiksi olla osallistujan itsetunnon vahvistaminen, yhteistyötaitojen lisääminen, yhteishengen kasvattaminen, ilmaisutaitojen kehittyminen, yhteisöllisyys ja hauskuus arjen keskellä tai vaikkapa keuhohallinnan parantaminen.

Lastensuojelun tehostettu perhetyö on lastensuojelun avohuollon tukitoimi lapsen kasvun ja kehityksen turvaamiseksi sekä vanhemmuuden tukemiseksi, joka perustuu lapsia ja lapsiperheitä koskeviin lakeihin. Lastensuojelun tehostettu perhetyö on dialogista kohtaamista luottamuksen saavuttamiseksi. Lastensuojelun asiakkaina on kaikenlaisia perheitä yhteiskuntaluokasta riippumatta. Asiakkuudessa on lapsi, mutta työskentelyä on koko perheen kanssa. Lapsen ja vanhemman välisissä vuorovaikutussuhteissa on usein haasteita. Lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen laatu on keskeinen asia lapsen kehityksen kannalta. Positiivisen vuorovaikutuksen lisääminen perheessä mahdollistaa perheen hyvinvoinnin lisääntymisen. Kokemusten jäsentämiseen ja tunteiden hallintaan lapset tarvitsevat läheisen aikuisen apua ja läsnäoloa.

Tällä tutkimuksella saadaan ajankohtaista tietoa sosiaalinen sirkus -menetelmällä toteutettujen tapaamisten hyödyllisyydestä, jonka avulla voidaan lastensuojelun asiakastyötä edelleen kehittää paremmin palvelujen käyttäjien tarpeita vastaavaksi.

2 SOSIAALINEN SIRKUS

Sosiaalinen sirkus on melko uusi sirkuksen muoto Suomessa. Eri puolilla maailmaa sosiaalista sirkusta on käytetty eri muodoissa jo vuosikymmenien ajan. Sosiaalisen sirkuksen hyödyt on tuotu esiin useiden kohderyhmien kohdalla yhä uudelleen. Sosiaalista sirkusta on pyritty tarjoamaan erityisesti lapsille ja nuorille, joilla ei olisi muuten mahdollisuutta harrastaa ja joiden tulevaisuuden näkymät ovat tavallista kapeammat. (Sosiaalinen sirkus –hanke. 2009-2011.)

Suomessa sosiaalinen sirkus on määritelty toiminnaksi, jossa sirkus toimii välineenä uuden oppimiseen ja sen soveltaminen erityisryhmien tarpeisiin ja syrjäytymisen ehkäisyyn on olennaista. Sosiaalisen sirkuksen arvot ovat yhteisöllisyys, erityisyys ja erilaisuus. Tällä hetkellä Suomen sosiaalinen sirkus on lähellä soveltavaa taidekasvatusta ja taideterapiaa. Sosiaalinen sirkus parantaa itseluottamusta, opettaa itsenäisyyttä, antaa keinoja sosiaaliseen kanssakäymiseen, murtaa ennakkoluuloja sekä opettaa iloa ja elämönhallintataitoja. Sirkus toimii apuvälineenä erilaisille ryhmille tai yksilöille ikään, sukupuoleen, tuen tarpeeseen tai sosiaaliseen asemaan katsomatta. (Sosiaalinen sirkus –hanke. 2009-2011.)

Sosiaalisen sirkuksen päätavoitteena ei ole sirkustaitojen opettelu, vaan yhdessä tekeminen, onnistuminen, turvallinen epäonnistuminen, itsetunnon vahvistuminen, itseilmaisun tukeminen, näkyväksi tuleminen ja ilo. Sirkustaiteen avulla tuetaan eri-ikäisten ja eri tavalla toimintakykyisten ihmisten rohkeutta kokeilla, heittäytyä ja innostua yhdessä. Sosiaalisen sirkuksen toiminnalla on havainnoitu olevan osallistujien toimintakykyä, vuorovaikutus- ja kommunikaatiovalmiuksia, onnellisuuden kokemusten syntymistä ja hyvinvointia lisääviä vaikutuksia. (Hyttinen, Kakko, Karkkola & Åstrand 2011.)

Taide- ja kulttuurilähtöiset työmenetelmät voivat olla avuksi tiedon ja ymmärryksen syventämisessä etenkin lastensuojelussa, jossa joudutaan usein työskentelemään tiedon katvealueilla. Taidelähtöiset työmenetelmät voivat olla avuksi lapsen kasvun ja kehityksen tukemisessa sekä voimavarojen näkyväksi tekemisessä. Työmenetelmät luovat uusia auttamisen tapoja sekä vapaata tilaa ihmisen monimuotoisuutta kunnioittavalle kohtaamiselle. (Känkänen 2006, 129-130.)

Tampereen yliopiston Tutkivan teatterityön keskus hallinnoi valtakunnallista Sosiaalinen sirkus -hanketta, jonka tavoitteena on ollut vakiinnuttaa sosiaalinen sirkus pysyväksi osaksi sirkusalaa ja kuntien ostamia hyvinvointipalveluja Suomessa. Kohderyhminä hankkeessa olivat marginaaliasemassa olevat lapset, maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret sekä päihdekuntoutujat. Hanke käynnistyi syksyllä 2009. Hankkeessa on järjestetty sosiaalisen sirkuksen opetusta Tampereella, Helsingissä, Vantaalla, Espoossa, Oulussa, Lempäälässä ja Orivedellä. Kunnat ja sirkukset osallistuivat myös hankkeen rahoitukseen. (Koivisto, ym. 2010, 25.)

Sirkuksesta saaduilla kokemuksilla on vaikutusta myös muuhun elämään. Monia sirkuksessa saatuja oppeja voidaan soveltaa sen ulkopuolella. Sirkuksen tuoma esiintymisrohkeus auttaa itsensä ilmaisemisessa ja helpottaa esillä olemista. Taitojen karttuminen ja uuden oppiminen vahvistaa itsetuntoa. Oman vuoron odottaminen sirkuksessa kasvattaa kärsivällisyyttä ja parantaa kykyä ottaa huomioon toisia. Tutkimuksen mukaan sirkuksella on positiivista vaikutusta näihin asioihin. (Kekäläinen & Kakko 2013, 11.)

2.1 Sosiaalinen sirkus ja vuorovaikutus

Perheen sisäinen vuorovaikutus tapahtuu kahdella tasolla, vanhempien keskinäisessä parisuhteessa sekä vanhempien ja lasten välillä. Vanhempien ja lapsen välinen vuorovaikutus luo pohjan lapsen minäkuvan ja itseluottamuksen kehitykselle. Lapsi on riippuvainen vanhemmistaan. Vanhemmalla on vastuu vuorovaikutuksesta vanhempi-lapsi -suhteessa, koska vanhemmalla on enemmän valtaa kuin lapsella. Vanhemmille on muotoutuneet omat rajoituksensa ja käyttäytymismallinsa, jotka jossain määrin ovat perintöä heidän omasta lapsuudenkodistaan ja kasvuympäristöstään. Äiti tai isä, jotka ovat kasvaneet tunneilmaisultaan estyneessä kodissa, eivät ole nähneet, miten myönteisiä tunteita osoitetaan, on puutteelliset valmiudet osoittaa rakkautta ja hellyyttä omille lapsilleen. (Ojala & Uutela, 1992, 121-122.)

Sosiaalisen sirkustoiminnan ensisijaisena tavoitteena on perheen sisäisen vuorovaikutuksen parantaminen. Tärkeitä ovat positiivinen huomio ja itsetunnon kohotus, koska perheissä on usein tähän liittyviä ongelmia. Viikoittainen sirkushetki saattaa olla ainoa hetki viikossa, jolloin on aikaa huomioida toiset. (Hyttinen, Kakko, Karkkola & Åstrand 2011,37.)

Lastensuojelun asiakkaana olevat perheet käyvät läpi vaikeita asioita. Perhetyössä autetaan perheitä tasapainottamaan elämäntilannettaan, löytämään voimavaroja ja tuetaan vanhempia kasvatustyössään. Tavoitteet riippuvat perheistä. Niillä perheissä haetaan päivärytmiä, parannetaan perheiden sisäisiä vuorovaikutussuhteita tai tuetaan perheen yhteistä tekemistä. Sosiaalinen sirkus on tuotu yhdeksi välineeksi perheitä tukevaan työhön ja se on löytänyt paikkansa palvelukokonaisuudessa. Sosiaalinen sirkus tarjoaa vanhemmille ja lapsille hauskaa yhteistä tekemistä, jonka kautta he oppivat yhdessä toimimista. Sirkuksessa erityisen hyvää on onnistumisen ilo. Epäonnistumista ei koeta epäonnistumisena, koska keskeisintä siinä on mukava yhdessä tekeminen. (Kekäläinen & Kakko 2013,31.)

Sosiaalinen Sirkus kehittää perheiden sisäistä vuorovaikutusta, kun vanhemmat oppivat puhumaan lapsilleen opastavasti ja kannustavasti. Vanhemmat ja työntekijät kokevat sirkustuokioissa keskinäistä tasavertaisuutta, koska kaikki ovat oppimassa uutta ja ohjattavana. Työntekijä pääsee lähemmäksi perhettä, mikä edistää perhetyötä ja vaikeiden asioiden käsittelyä yhdessä. Vanhemmat näkevät lastensa riemua, lapsien kokeillessa ja oppiessa uusia jännittäviä asioita. Sosiaalinen sirkus tarjoaa perheelle yhteisen harrastuksen, tuottaa vanhemmille iloa lasten onnistumisista ja vahvistaa vanhempien käsitystä lastensa kyvyistä. (Kekäläinen & Kakko 2013,31.)

Hyvään vuorovaikutukseen sisältyy asiakkaasta välittäminen. Asiakkaiden hyvässä kohtaamisessa arvostus, inhimillisyys ja empatia korostuvat. Asiakas kuin työntekijäkin vaikuttavat siihen, miten vuorovaikutus onnistuu. Lastensuojelun ammattilaisen tulee omata erityistä vahvuutta ja osaamista vuorovaikutukseen ja ristiriitatilanteiden rakentavaan käsittelyyn asiakkaan, lapsen kuin aikuisenkin kanssa. (Lastensuojelun käsikirja 2014.)

Vaikuttava sirkus -julkaisun tekemän tutkimuksen mukaan sirkus on innostavaa ja iloa tuottavaa. Sosiaalinen sirkus tarjoaa yhteistä hauskanpitoa ja lisää sosiaalista vuorovaikutusta. Sirkustoiminta kohottaa mielialaa ja lisää rauhallisuutta. Lapset saavat sirkuksesta itseluottamusta, esiintymisvarmuutta ja rohkeutta. Sirkuksesta saadaan onnistumisen kokemuksia ja samalla epäonnistumisen sietokyky kasvaa. (Kekäläinen & Kakko 2013, 9.)

2.2 Sosiaalinen sirkus dialogisuuden edistäjänä

Dialogisuus on monimerkityksinen käsite. Sitä ei voi määrittellä yhdessä lauseessa niin, että kaikki siihen sisältyvät ajattelutavat ja toimintakäytännöt ilmenisivät samalla kertaa tai niin, että dialogisuutta olisi olemassa vain yksi sitä oikein kuvaava määritelmä. Isaacs (2001) tulkitsee dialogin ajattelun taidoksi, syvällisempiä ja laajempia merkityksiä luovaksi vuoropuheluksi. Koska dialogin tavoitteena on muodostaa perusta myöhemmälle ajattelulle ja toiminnalle, dialogissa ei pyritä pelkästään pääsemään sopimukseen, vaan löytämään yhteisten käsitysten perusta ja uusi ymmärrys.

Kaikkien voidaan sanoa käyvän dialogeja keskusteluissa, sitä vastoin dialogisuuden voidaan sanoa kuvaavan enemmän dialogiseen suhteeseen perustuvaa elämänasennetta. Dialogisuudessa on keskeistä ymmärtää, että toinen on toinen Minä, eikä Se, esine. Dialogisuudessa huomio kiinnittyy ihmisten väliseen kohtaamiseen (Seikkula & Arnkil 2005, 87- 90.) Vartiaisen (2005, 141) mukaan dialogissa on kyse toisen ihmisen kohtaamisesta syntyvästä kokemuksesta, joka muuttaa jollain tavoin ihmistä itseä. Lähtökohtana on psykodynaaminen ajattelu, jonka mukaan ihmisen mielen sisältö on syntynyt suhteessa olemisen kautta. Jokainen on oman maailmansa ja oman tilanteensa keskipiste ja tarkastelee elämää ja asioita siitä käsin. Emme voi vaihtaa keskenämme paikkoja, mutta voimme oppia ymmärtämään miltä asiat toisen paikasta käsin näyttävät.

Freire 2005 mukaan ilman luottamusta ei voi toteuttaa dialogia. Luottamus syntyy ihmisten kohtaamisessa, jossa tuodaan aidosti esiin omat näkökulmat, toimintamahdollisuudet, toiveet, halut ja huolet. Lopullinen luottamuksen kestävyys mitataan vasta toiminnassa, elämisen arjessa (Pyhäjoki 2005,78.) Dialoginen kohtaaminen ei onnistu myöskään ilman toivoa. Toivo auttaa yrittämään ja jatkamaan

eteenpäin hankalien vaiheiden yli. Positiivinen lataus ja toiveikkuus tuovat innostuneisuutta, lisäävät voimavaroja ja antavat energiaa. (Pyhäjoki 2005, 79.)

Vaikuttavan sirkus-julkaisun tekemien haastattelujen ja kyselyjen mukaan, sosiaaliseen sirkukseen osallistuneiden vanhempien ja perhetyöntekijöiden mielestä sirkuksessa tulee ihmisistä toinen puoli esiin. Työntekijät saivat osallistua antaumuksella sirkuksen toimintaan, havainnoida perheitä ja pitää hauskaa perheiden kanssa. Sirkus muutti vanhempien suhtautumista työntekijöihin ja heidän välilleen syntyi vapaamuotoista keskustelua. Sirkuksen kautta työntekijät pääsivät lähemmäksi perheitä, jolloin työhön saatiin inhimillisyyttä. Asioista puhutaan oikeilla nimillä ja suoraan, mutta pehmeämmällä tavalla. Työntekijät kokivat, että heidän ja vanhempien välille syntyi luottamusta, jonka myötä oli helpompi puhua myös vaikeista asioista. (Kekäläinen & Kakko 2013, 34.)

Kaarina Ranteen Co. toimittama teos Madsenin kukka kuvaa sosiaalipedagogista työskentelyotetta ja määrittelee sosiaalipedagogista käsitettä. Sosiaalipedagogisessa ammatillisessa toiminnassa keskeisiä käsitteitä ovat arkilähtöisyys, diagnoosi, yhteisöllisyys, osallisuus ja dialogisuus. Arkilähtöinen sosiaalipedagoginen työ pyrkii arjen ymmärrettäväksi tekemiseen. Ymmärtäminen edellyttää kohtaamista ja vuorovaikutusta asiakkaan arjessa. Kun ammattihenkilö paneutuu asiakkaan arkeen, hän kohtaa monenlaisia elämänkohtaloita, sosiaalisia ongelmia, ahdistusta ja toivottomuutta. Arkisuuntautunut sosiaalipedagogiikka korostaa toivon näköalaa. Ammatillisessa toiminnassa keskeisiä valmiuksia ovat ne, joita tarvitaan ihmisiä auttaessa tulkitsemaan ja ymmärtämään heidän elämäntilanteitaan. Oleellista on saada ihmiset tiedostamaan muutoksen mahdollisuudet omassa arjessaan (Ranne Co. 2005, 17).

3 SIRKUSTA KOTONA?

3.1 Sirkusta kotona? -pilotti osana Lähivoimالا -projektiä

Sirkusta kotona? -pilotti liittyy osana Lähivoimالا -projektiin, joka on yksi kolmesta vuonna 2013 aloittaneista Tampereen kaupungin joustavista lasten ja nuorten palvelupiloteista. Lähivoimالا on Tampereen kaupungin aluepilottiprojekti, jonka tavoitteena on osallisuuden ja yhteisöllisyyden kehittäminen alueellisesti.

Kohderyhmänä ovat lapset, perheet ja nuoret. Lähivoimالا aloitti toimintansa Tampereella Kaukajärven asuinalueelta syksyllä 2013 ja vuoden 2015 alussa projekti siirtyi Multisilta-Peltolampi-Härmälä -alueelle. Projektiä hallinnoi kaupungin varhaiskasvatus ja perusopetus. Mukana ovat myös kaupungin nuorisopalvelut, lasten kulttuuripalvelut, lapsiperheiden sosiaalipalvelut, lasten ja nuorten terveystalvelut, kirjastotoimi, liikuntapalvelut sekä liikkuva koulu -hanke.

Sirkus- ja teatteri-ilmaisun ohjaaja Katja Ranta - Penttilän toimintavastuu on ollut projektin näkökulmasta keskeinen. Ranta - Penttilä on toiminut 2013 - 2014 vuosina kaupunginosataiteilijan tittelillä, jonka kautta hän sekä suunnitteli että toteutti projektisuunnitelman mukaista toimintaa Kaukajärven ja Annalan alueilla. Hänen työhönsä on kuulunut alueiden perheiden hyvinvoinnin ja vuorovaikutuksen lisääminen sosiaalisen sirkuksen ja teatterin keinoin, sekä SOTE puolen henkilökunnan kouluttaminen ja työhyvinvointipäivien suunnittelu sekä toteutus. Hän on suunnitellut ja toteuttanut toiminnot yhdessä neuvoloiden, perhetyön ja lastensuojelun työntekijöiden kanssa sekä on luonut kaupungin toimintaan sisältöjä, jotka jatkuvat edelleen perustoiminnassa.

Vuonna 2015 aloitettiin keskustelemaan Sirkusta kotona? -pilottiprojektin käynnistämisestä Tampereen etelän alueen tehostetussa perhetyössä. Sirkusta kotona? -pilotti luotiin yhteistyössä sirkus- ja teatteri-ilmaisun ohjaaja Katja Ranta - Penttilän, tehostetun perhetyön työntekijöiden sekä Lähivoimالا-projektin kanssa.

3.2 Sirkusta kotona? -tapaamisten periaatteita ja toteutus

Sirkusta kotona? -tapaaminen on erilainen tapa harrastaa yhdessä perheen kanssa. Sirkuksen ja teatterin keinoin saadaan rakennettua lapsille ja vanhemmille mukava tunti, joka sisältää mm. akrobatiaa, jongleerausta, tasapainoilua ja loruja. Toiminta perustuu täysin oikeisiin sirkuksen teknisiin taitoihin, jotka on muokattu sopiviksi perheille. Se on toimivaa liikuntaa niin lapsille kuin vanhemmillekin. Toiminta kehittää mm. molempien koordinaatiota, kehonhallintaa ja tasapainoa. Kuitenkin tärkeimpänä toiminnan tavoitteena tässä yhteistyössä oli perheen sisäisten suhteiden ja roolien vahvistaminen sekä vuorovaikutus.

Sirkusta kotona? -tapaamisissa tehtiin aluksi muutama kotikäynti perheisiin. Kotikäynneillä yritettiin madaltaa perheiden osallistumiskynnystä sosiaaliseen sirkukseen sekä perhe ja sirkusohjaaja saivat tutustua jo ennen perheiden yhdistämistä ryhmäksi. Toiminta aloitettiin marras-joulukuussa 2015, jolloin sirkusohjaaja ja perhetyöntekijät tekivät kaksi kotikäyntiä asiakasperheiden kotiin. Ensimmäisellä kotikäynnillä sirkusohjaaja, perhetyöntekijä ja perhe askartelivat yhdessä jongleerauspalloja. Lapsista oli jännittävää askarrella palloja ilmapalloista ja riisistä. Pallojen valmistuttua, harjoiteltiin niiden kanssa jongleerausta. Kotikäynnin lopuksi esitettiin yhdessä pieni sirkusesitys. Kotikäynneillä koettiin innostusta, iloa ja onnistumisia. Toisella kotikäynnillä tehtiin myös sirkustemppuja.

Sirkusta kotona? -tapaamiset käynnistyivät Hervannan vapaa-aikakeskuksella helmikuussa 2016 perheistä muodostuneesta ryhmästä. Toiminta käynnistyi kerta viikossa tapaamisella, 1 tunti kerrallaan. Tapaamisia oli 8 kertaa. Ryhmässä oli perhetyön asiakkaita 12 aikuista ja 15 lasta. Sirkustapaamisissa oli perhetyöntekijöitä mukana kullakin tapaamiskerralla aina kaksi sekä sirkusohjaaja. Ryhmän vetovastuu oli sirkusohjaajalla ja perhetyöntekijät auttoivat sovitusti ohjauksessa, mutta enimmäkseen olivat tukemassa jokaista perhettä toiminnassa. Sirkusta kotona? -tapaamisten toteutusmalli perustui jokaisella kerralla samanlaiseen aloitus- ja lopetustoimintaan. Jokaisella käyntikerralla palattiin edellisen kerran temppuihin kertaamalla opittuja taitoja.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tutkia ja arvioida tuottaako sosiaalinen sirkus menetelmänä tavoitteensa mukaista hyötyä Sirkusta kotona? – tapaamisiin osallistuville eli asiakkaille heidän elämäntilanteissaan ja työntekijöille heidän omassa toiminnassaan Tehostetussa perhetyössä. Tarkoituksena on kuvata joulukuun 2015 – huhtikuun 2016 aikana Tampereen kaupungin lapsiperheiden sosiaalipalveluiden asiakkuudessa olevien perheenjäsenten keskinäistä ja työntekijöiden välistä vuorovaikutusta. Lähtökohtana on tuottaa ajankohtaista tietoa sosiaalisella sirkus -menetelmällä toteutettujen tapaamisten hyödyllisyyttä ja kehittää lastensuojelun palvelujen käyttäjien näkökulmasta heille tarjottavia palveluja heitä paremmin hyödyttäväksi.

Tutkimuskysymyksiä työssäni olivat:

1. Millaisia kokemuksia sosiaalinen sirkus-menetelmänä tuottaa perhetyöntekijöille perheiden sisäisestä vuorovaikutuksesta?
2. Miten sosiaalinen sirkus- menetelmä selittää perhetyöntekijöiden ja asiakkaiden välistä luottamuksen rakentumista?

4.2 Tutkimusote ja tutkimusmenetelmä

Tämän tutkimuksen menetelmänä käytettiin lomakekyselyä. Sosiaalinen sirkus -menetelmän tapaamisia on arvioitu pyytämällä Tehostettuun perhetyöhön osallistuvia työntekijöitä vastaamaan kirjalliseen palautteeseen omista kokemuksistaan. Sosiaalityön osalta arviointi ja arviointitutkimus liittyvät tavallisesti tuotetun palvelun, ohjelman, innovaation, intervention tai projektin organisointiin, ominaisuuksiin ja toiminnan tuloksellisuuteen. Interventiolla voidaan ymmärtää suppeasti esimerkiksi muodollista puuttumista asiakkaan ongelmaan, mutta se voidaan ymmärtää myös laajemmin, kuten Robert F. Schilling (1997, 174) toteaa määritelmässään: "Toiminnan tuloksellisuuden arvioinnissa on kyse sosiaalityöntekijän tai auttamistahon toiminnasta, jolla tavallisesti

yhteisymmärryksessä asiakkaiden kanssa pyritään parantamaan tai ylläpitämään yksilön, perheen, ryhmän, yhteisön tai väestön toimintakykyä ja hyvinvointia.”

Poiketen yleisimpänä pidetystä interventiotutkimuksesta tämä tutkimus ei sisällä ennen - jälkeen -asetelmaa, vaan osallistujat arvioivat tapaamiskertoja sekä kokemuksena että hyödyllisyyden osalta.

Tutkimuksen aineiston keruussa käytetty lomakekysely (liite 1) oli sopivin lähestymistapa arvioitaessa toteutettuja Sirkusta kotona -tapaamisia ja sen vaikutuksia asiakkaiden elämäntilanteisiin ja työntekijöiden kokemuksiin sosiaalinen sirkus -menetelmästä lastensuojelun tukitoimena. Kun arvioinnin kannalta on tärkeää tietää usean toimijan käsityksiä, mielipiteitä ja ajatuksia tutkittavasta ilmiöstä, lomakekysely on hyvin käyttökelpoinen menetelmä (Robson 2001, 129 - 130).

Lomakekyselytutkimuksella saadaan kerättyä suhteellisen tehokkaasti informaatiota erikokoisilta joukoilta ihmisiä. Laadullisen tutkimuksen tutkimuskohteet pääsääntöisesti koskevat ihmisten kokemuksia ja sosiaalisessa todellisuudessa esiintyviä merkityksiä sellaisina kuin ihmiset niitä kuvaavat ja tutkijat niitä tulkitsevat. (Krause & Kiikala, 1996, 62-63.) Tässä tutkimuksessa kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on auttaa ymmärtämään tutkimuskohdetta ja selittämään sen käyttämisen syitä.

Tutkittavien kohdejoukon muodostivat Tampereen kaupungissa 2015 – 2016 välisenä aikana eteläisen alueen Tehostetussa perhetyössä organisoituun Sirkusta kotona -tapahtumiin osallistuneet työntekijät. Kyselylomakkeen täyttäneistä henkilöistä kertyi yhteensä 6 vastaajaa eri ajankohtina toteutetuista tapahtumista. Palautteen antajat jakautuivat perhetyöntekijän ja ohjaajan työntekijärooleihin.

4.3 Tutkimuksen aineiston keruu ja analysointi

Aineiston hankinnassa on käytetty tähän tutkimukseen laadittua kyselylomaketta (liite 1), joka koostuu kolmesta osa-alueesta. Kysymykset rakennettiin siten, että niiden avulla oli mahdollisuus saada esille tutkittavien eli perhetyötä tekevien osallistujien oma näkökulma aihealueeseen. Kysymyssanoina käytettiin laajoja vastauksia edellyttäviä

sanoja, kuten kuvaile ja kerro. Kyselylomake esitettiin yhdellä Tehostetun perhetyön ohjaajalla, jonka jälkeen kysymyksiä korjattiin helpommin ymmärrettäväksi.

Lomakkeella on avoimia kysymyksiä, joista kysymyksillä 1-3 tavoitellaan vastausta tutkimuskysymykseen asiakassuhteista ja perheenjäsenten keskinäisestä vuorovaikutuksen kehittymisestä. Kyselylomakkeen kysymyksillä 4-7 tavoiteltiin vastausta tutkimuskysymykseen perhetyöntekijöiden ja asiakkaiden välisen luottamuksen rakentumisesta. Kysymyksillä 8-10 tavoiteltiin tutkittavilta yksilölliseen kokemukseen perustuvia luottamusta selittäviä tekijöitä Sirkusta kotona -tapaamisista.

Kyselylomakkeen avoimilla kysymyksillä (10) tavoiteltuja yksilölliseen kokemukseen perustuvat kommentit analysoitiin sisällön analyysillä, joka on systemaattinen keino kuvailla ja käsitteellistää tutkittavaa ilmiötä. Sisällön analyysi sopii strukturoimattomien kirjallisessa muodossa olevien aineistojen analyysiin, kun tavoitteena on saada tutkittava tieto tiivistettyyn muotoon. (Kyngäs & Vanhanen 1999, 4., Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2003, 23.) Tässä tutkimuksessa induktiivisen sisällön analyysin avulla tiivistettiin vastaajien kokemukset tapaamisista käsitteelliseen muotoon yhden yhdistävän kategorian alle. Aineiston luokittelun, erityisesti yläkategorioiden nimeämisen yhteydessä hyödynnettiin aikaisempia käsitteellistettävään ilmiöön liittyviä käytössä olevia sosiaaliseen sirkusteemaan liittyviä käsitteitä.

Sisällön analyysissa tulee ennen tutkimusaineiston analyysia määrittää analyysiyksikkö, joka voi olla sana, sanayhdistelmä, lause, lausuma ja ajatuskokonaisuus. Lisäksi tutkijan on päätettävä kohdistuuko aineiston analyysi ilmi- vai piilosisältöihin. (Kyngäs & Vanhanen 1999; Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2003, 24-25.)

Tässä tutkimuksessa tutkimusaineisto analysoitiin laajasti siten, että analyysiyksiköksi valittiin kaikki aineistosta nousevat tutkittavan ilmiön kannalta olennaiset selkeät ilmaisut yksittäisen sanan ja ajatuskokonaisuuden väliltä. Tutkimustuloksissa pyritään ilmentämään erityisesti niitä merkitysyhteyksiä, joita tutkittavat ovat itse rakentaneet, mutta myös tulkintaa on käytetty, sillä toisen ihmisen kokemusten ymmärtäminen on aina viime kädessä tulkintaa tutkijan näkökulmasta (Kyngäs & Vanhanen 1999).

Tässä tutkimuksessa ennen aineiston pelkistämistä tutkimusaineistoa luettiin aktiivisesti useita kertoja läpi kokonaisuuden hahmottamisen lisäämiseksi. Vähitellen kysymyksiä

tarkennettiin tutkimustehtävien suuntaisiksi kysymyksiksi, kuten millaisia kokemuksia sosiaalinen sirkus -menetelmänä tuottaa perhetyöntekijöille perheiden sisäisestä vuorovaikutuksesta? Lukemisen yhteydessä aineistoon tehtiin vähitellen alleviivauksia erivärisillä kynillä merkittävien ilmaisujen kohdalle ja aineiston sivumarginaaliin kirjattiin pelkistettyjä ilmaisuja. Pelkistetyt ilmaisut pyrittiin pitämään mahdollisimman paljon alkuperäistä merkitystä kuvaavina. Seuraavaksi aineistosta kerättiin kaikki pelkistetyt ilmaisut. Pelkistämisen yhteydessä joidenkin ilmaisujen yhteyteen lisättiin plus - ja miinus merkit. Tällä tavoin lisättiin pelkistetyn ilmaisun antamaa informaatiota siitä, oliko kyseessä hyödyllisenä vai haittaavana tekijänä koettu tekijä.

Analyysia jatkettiin pelkistettyjen ilmaisuiden ryhmittelyllä. Ilmaisuja ryhmiteltiin niihin sisältyvien ilmiöiden mukaan suhteessa tutkimuskysymyksiin hakien ilmaisuista yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia. Saman merkitysisällön mukaiset pelkistetyt ilmaisut yhdistettiin samaan ryhmiteltyyn ilmaisuun ja annettiin ryhmitetylle ilmaisulle sitä kuvaava nimi.

Pelkistetty ilmaisu

oleminen oli välitöntä
tapaamisissa välittyi iloisuus
puhuminen lisääntyi perheenjäsenten kesken

Ryhmitelty ilmaisu

vapautunut
vuorovaikutus

Kuvio 1. Esimerkki aineiston pelkistämisestä ja ryhmittelystä

Analyysia jatkettiin yhdistämällä ryhmitellyt ilmaisut samaan kategoriaan ja annettiin alakategorialle sitä kuvaava nimi (Kuvio 2).

Ryhmitelty ilmaisu

vapautunut vuorovaikutus
lisääntynyt kommunikointi
itseluottamuksen kehittyminen
turvallisuuden kokemus
rohkeuden lisääntyminen

Alakategoria

kokemuksia
asiakassuhteista

Kuvio 2. Esimerkki alakategorian muodostamisesta.

4.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden tarkastelu tulee kohdistaa koko tutkimusprosessiin eli tutkimusaineistoon, aineiston analysointiin ja tutkimuksen raportointiin (Nieminen 1998,216; Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2003, 36).

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa on tarkasteltava myös tutkijan asemaa ja toimintaa tiedon hankinnassa (Krause & Kiikkala 1996, 131). Tutkijan tulee analysoida ja tiedostaa omat ennakkokäsitykset tutkimuksensa aiheeseen liittyen, jotta hänen ennakkoasenteensa eivät vääristäisi analyysia ja siten tutkimuksen tuloksia. Tässä tutkimuksessa tutkijan mielenkiinto Sirkusta kotona -tapaamisten tutkimiseen nousi sekä omasta kiinnostuksesta että lastensuojelun tarpeesta löytää uusia ja asiakkaita mahdollisimman hyvin palvelevia ja yksilöllisesti hyödyttäviä tukitoimia.

Laadullisessa tutkimuksessa kirjallisuuskatsaus olisi hyvä tehdä vasta aineiston keruun ja analysoinnin jälkeen, jotta aikaisempi tieto ei vaikuttaisi tutkimustuloksiin. Toisaalta tutkimusaiheen tunteminen on edellytys aihealueen tutkimuksen tekemiselle (Maijala ym. 2002). Tässä tutkimuksessa aihealueeseen liittyvä kirjallisuuskatsaus tehtiin tutkimussuunnitelmaa varten ennen aineiston keruuta. Luonnollisesti kirjallisuuskatsaus on lisännyt tutkijan esiymmärrystä ja saattoi siten antaa suuntaa antavan teoreettisen näkökulman tutkittavaan aihealueeseen. Esiymmärryksen kautta pyrittiin kuitenkin vain rajaamaan ja ymmärtämään aiheen tutkimuksen kohdetta, mutta ei tutkimuksen tuloksia. Tutkimuksen teoreettinen osa työstettiin lopulliseen muotoon vasta aineiston analysoinnin jälkeen.

Tutkimuksen raportointi tulee olla selkeää, jotta lukijan on mahdollista seurata tutkijan päättelyä ja arvioida sitä (Nieminen 1998, 220). Tässä tutkimuksessa tulokset on pyritty esittämään tutkimusraportissa johdonmukaisesti ja ymmärrettävästi. Tuloksia on myös tarkasteltu tutkimuksen teoreettiseen osaan ja aikaisempiin aihealueesta tehtyihin tutkimuksiin.

5 TULOKSET

5.1 Tutkimukseen osallistuneiden kuvaus

Tutkimukseen osallistui 6 palautelomakkeen täyttäneitä henkilöä, joista kaksi oli tehostetun perhetyön ohjaajia ja neljä oli perhetyöntekijöitä. Sirkusta kotona? -tapaamisten asiakasperheitä oli aluksi 12, joista ensimmäiselle tapaamiselle osallistui kahdeksan. Loppujen lopuksi vain kolme perheistä sitoutui kaikkiin tapaamisiin. Perheitä, jotka valikoituivat Sirkusta kotona? -tapaamisiin, yhdisti lapsilla diagnosoidut autismikirjon pulmat sekä lapsen ja vanhemman väliset vuorovaikutusongelmat. Mukana olevia asiakkaita yhdisti myös yksinhuoltajuus sekä haasteellisuus työntekijän näkökulmasta.

5.2 Sosiaalinen sirkus -menetelmänä vahvistaa perheenjäsenten vuorovaikutusta

Tutkimusaineiston analyysin pohjalta tehostetun perhetyön työntekijöiden kokemuksista nousi Sirkusta kotona? -tapaamisista asiakassuhteiden ydinkategoriaksi itseluottamuksen kehittyminen. Ydinkategoria muodostui neljästä alakategoriasta: vapautunut vuorovaikutus, lisääntynyt kommunikointi, turvallisuuden kokemus ja rohkeuden lisääntyminen.

Vastaajat kuvasivat perheenjäsenten välisissä suhteissa tapahtuneiden muutosten liittyvän muun muassa vanhemman jämäköitymiseen rajaamistilanteissa. Vanhempien onnistumisenkokemukset edesauttoivat omaan vanhemmuuteen ja itseen kohdistuvan luottamuksen vahvistumista. Lasten ja nuorten onnistumisenkokemukset omasta toiminnasta suoriutumisesta ja kyvykkyydestä auttoivat heitä luottamaan itseensä. Vanhempien sekä lasten suhteissa tapahtuneiden muutosten myötä myös heidän itseluottamuksensa voidaan ymmärtää lisääntyneen.

Perhetyöntekijöiden vastauksista kävi ilmi, että vanhemman positiivinen kokemus ja iloisuus vaikuttivat lapsen kokemukseen, että joku nauttii hänen seurastaan. Analyysin mukaan vanhemman iloisuus johtaa lapsen itseluottamuksen kehittymiseen, joka puolestaan on voimakkaasti itsetuntoa vahvistava kokemus.

Vastaajien kirjoituksista nousi kuvauksina asiakkaina olevien perheenjäsenten henkilösuhteissa tapahtuneita muutoksia. Eräänkin perheenäidin ja pojan välillä täysin puuttuneet fyysiset kontaktit lisääntyivät Sirkusta kotona? -tapaamisten aikana ja äidin onnistui halatakin poikaansa. Tunteiden osoittamisen fyysisesti voidaan ajatella ilmentävän vahvistunutta itseluottamusta. Toisen mukana olleen perheenäidin rajaamiskyky vahvistui. Kyseinen vanhempi onnistui kasvatuksellisesti positiivisesti rajaamaan lastaan tapaamisissa, johon hän ei ollut kotona kyennyt.

Vastauksista ilmeni, että alkuun perheenjäsenten suhtautuminen ja käyttäytyminen tapaamisissa olivat hyvin erilaista ja eritavoin toteutuvaa. Osa osallistujista osoittautui hyvinkin innokkaiksi temppuiluun alusta lähtien osan vetäytyessä ja erään lapsen kieltäytyessäkin aluksi yhteisestä toiminnasta. Vastauksista kävi ilmi, että merkittävin muutos tapahtui ja oli nähtävissä niissä osallistujissa, jotka alkuun olivat kaikkein varauksellisimmin osallistuvia. Perheenjäsenten välisissä suhteissa tapahtuneen rentoutumisen myötä myös luottamus itseen ja toisiin osallistujiin vahvistui ja kehittyi. Tehostetun perhetyön työntekijät kuvaavat vastauksissa omaa kokemustaan tapaamisten päätyttyä positiiviseksi. Positiivisuuden kuvataan syntyneen perheenjäsenten välisten keskinäisten suhteiden kehittymisestä. Asiakkaiden onnistumisen kokemukset välittyvät työntekijöille kannustavana palautteena asiakkaan auttamiseksi tarkoitetun toimivan menetelmän avulla. Vastauksista nousi iloisuus, mukavuus, mukaansa vievyys ja hyvä tunnelma keskeisinä asioina kysyttäessä perhetyöntekijöiden kokemusta tapaamisista. Vastaajat kirjoittivat, että myös he itse kokivat voimaantumista tapaamisista, ”tapaamisten päätyttyä oli aina hyvällä mielellä ja voimaantunut olo.”

Tehostetun perhetyön työntekijöiden kokemuksista nousi Sirkusta kotona? -tapaamisista perheenjäsenten vuorovaikutuksen vahvistumista kuvaavaksi ydinkategoriaksi aito kohtaaminen. Ydinkategoria muodostui seuraavista alakategoriasta: yhdessä tekeminen, yhdessä onnistuminen, lisääntynyt läsnäolo, lisääntynyt avoimuus ja lisääntynyt uskallus ilmaista itseään.

Vastauksista nousi kuvauksia siitä, että vuorovaikutus oli välitöntä, vapaata ja aitoa. Sirkusta kotona -tapaamisissa tunteet osoitettiin niin hyvässä kuin pahassa. Erään kirjoittajan vastauksesta kävi ilmi, että perheen toinen lapsi vei kokonaan äidin huomion, jolloin keskittyminen sirkustoimintaan herpaantui. Tapaamiseen

osallistuminen antoi mahdollisuuden olla kontaktissa äitiin, joka kotona toimiessa toteutuu toisenlaisena.

Vastauksissa oli mainintoja perheenjäsenten rentoudesta ja innostuneisuudesta. Kodin ulkopuolella toteutetut tapaamiset mahdollistavat erilaisen vuorovaikutuksen perheenjäsenille. Vastauksista nousi esiin sosiaalisten taitojen opettelu ryhmässä. Erään vastaajan mukaan vanhempien ja lasten yhteiset onnistumiset ja kokemukset tukivat hyvään kanssakäymiseen, joka jatkui myös kotona. Tapaamiset mahdollistivat vanhemmille löytää lapsistaan uusia asioita, mikä kehittää suhtautumista avoimuuteen ja lisääntyneeseen yhdessäoloon.

Perhetyöntekijän kokemus siitä, jos vanhempi on aluksi pidättyvämpi ja arka tekemään asioita, niin lapsen rohkeus ja aitous saavat vanhemman tarttumaan toimintaan. Yhdessä tekemällä saavutetaan jotain uutta ja mukavaa, iloistakin. Vanhempien sanatonkin viestintä välitti kokemuksen omista lapsista nauttimisesta.

5.3 Turvallisuus ja aitous selittävät perhetyöntekijöiden ja asiakkaiden välistä luottamuksen rakentumista

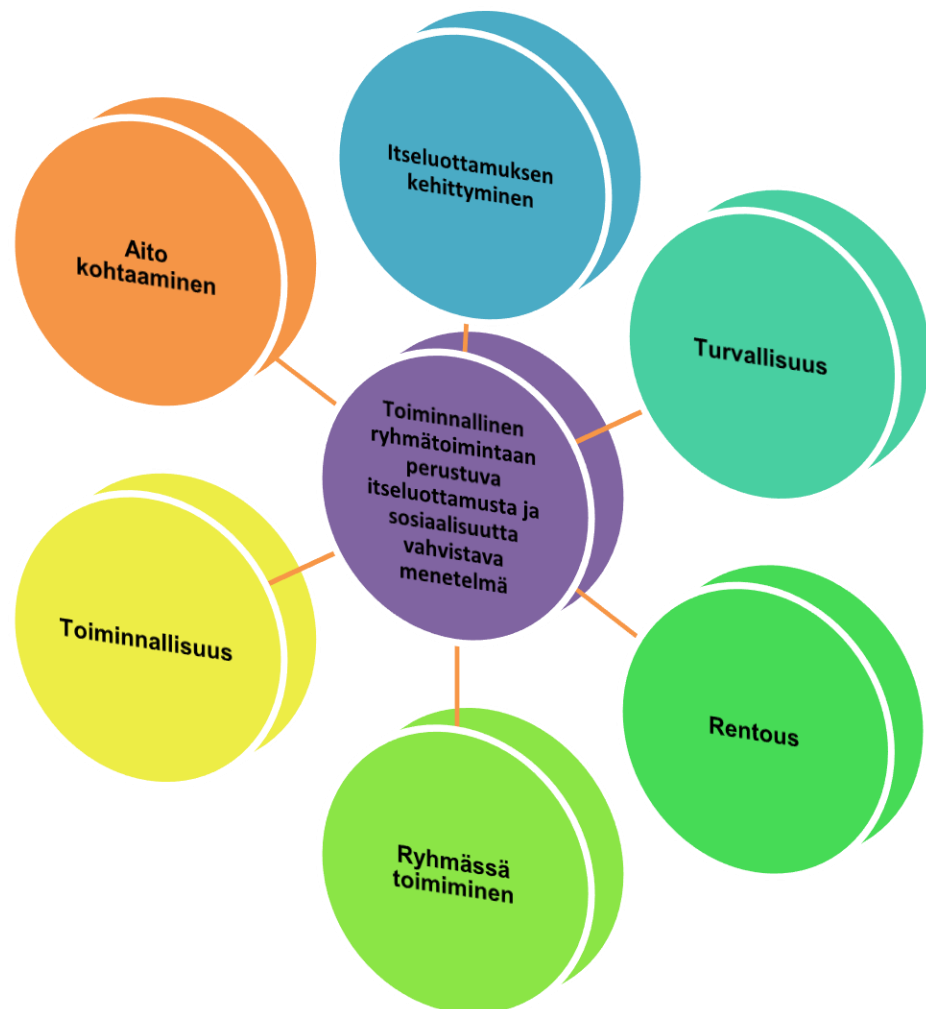
Saatujen vastausten mukaan arvio yhteydentunteesta työntekijän kanssa oli kokemuksena erittäin hyvä. Tutkittavia pyydettiin kuvailemaan avoimeen kysymykseen vastaamalla, minkä he ajattelivat vaikuttaneen ja auttaneen yhteydentunteen syntymiseen ja asiakasyhteistyöhön? Muutamana esimerkkinä mainittakoon vastauksina kokemus siitä, että perhetyöntekijöiden tekemää työtä arvostetaan ja se otetaan tosissaan, tunne siitä, että kuunnellaan, arvostus ja luottamus, lämminhenkisyys, arvostus ja tasa-arvoinen suhtautuminen, rehellisyys ja tapa puhua asioista niiden oikeilla nimillä.

Vastauksissa raportoitii myös struktuurin merkityksestä. Samanlaisina toteutuvat aloitus- ja lopetustoiminnot loivat turvallisuutta. Ennakointi ja tieto siitä, miten tapaaminen eteni, toivat asiakkaille turvallisuuden tunteen ja työntekijöille varmuutta omasta oikeansuuntaisesta toiminnastaan. Työntekijöiden kokemuksena rutiinit toivat turvaa ja helpottivat yhteistyötä. Keskinäistä luottamusta vahvasti tuttuus. Työntekijät olivat tuttuja perheenjäsenille entuudestaan. Vastauksesta nousi esiin, että

asiakasperheenjäsenten ja työntekijöiden välinen ”kemia” syntyi helposti ja kaikkien osallisten kesken.

5.4 Perhetyön työntekijöiden kokemuksista johdettu ydinajatus Sirkusta kotona? -tapaamisista

Tehostetun perhetyön työntekijöiltä kysyttiin, mitkä asiat heidän mielestään Sirkusta kotona -tapaamisissa vaikuttivat asiakkaan tilanteen korjaantumiseen paremmin aikaisempiin kokemuksiin verrattuna?

Kuvio 3. Sirkusta kotona? -tapaamista kuvaava ydinajatus

Laadullisen analyysin avulla kommenteista nousi kuusi erilaista tekijää kuvaamaan vastaajien kokemuksia. Kuviossa (kuvio 3) esitetään tiivistettynä yhteenvetona tutkimuksen vastaajien kokemuksia tapaamisten erilaisuutta kuvaavista tekijöistä ja niitä yhdistävä, Sirkusta kotona? -tapaamisia kuvaava määritelmä.

Sirkusta kotona? -tapaamisten erilaisuus perhetyöntekijöiden aikaisempiin kokemuksiin verrattuna johti ydinajatukseen, jonka mukaan Sirkusta kotona? -tapaamiset olivat toiminnallista ryhmätoimintaan perustuvaa itseluottamusta ja sosiaalisuutta vahvista prosessi. Vaikuttavina tekijöinä olivat rentous, ryhmässä toimiminen, toiminnallisuus ja turvallisuus.

6 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖS

6.1 Tulosten tarkastelu ja luotettavuus

Sirkusta kotona? -tapaamisiin osallistumisen koettiin vahvistavan perheenjäsenten vuorovaikutusta. Perhetyöntekijöiden kokemukset yhdessä tekemisestä ja onnistumisista, avoimuudesta sekä rohkeudesta ilmaista itseään toi tunteen työntekijöille, että vuorovaikutus oli välitöntä, vapaata ja aitoa. Sirkus lisäsi perheenjäsenten yhdessäoloa, toi mukavia keskustelun aiheita sekä vahvisti vanhempien suhdetta lapseen. Nämä kokemukset vastaavat aikaisempien tutkimusten tuloksia (Jääskeläinen & Piirinen, 2012) siitä, että sosiaalisella sirkuksella voidaan saada aikaan hyviä tuloksia.

Myös Jääskeläinen & Piirinen toivat esiin, että ryhmään kuulumisen, rohkeus tehdä uusia asioita ja onnistumisten kokemukset koettiin hyödylliseksi ja sirkustapaamisten todettiin avaavan uusia näkökulmia. Tässä tutkimuksessa perhetyöntekijöiden vastauksista nousi samoja teemoja, lapsien ja vanhempien yhteiset onnistumiset ja kokemukset tukivat hyvää kanssakäymistä. Tästä voidaan todeta, että ryhmässä, yhdessä tekemällä saavutetaan jotain uutta ja mukavaa.

Opinnäytetyössäni perhetyöntekijät kokivat, että työntekijän ja asiakkaan välinen keskinäinen luottamus vahvistui Sirkusta kotona? -tapaamisissa. Tästä herää kysymys, mitkä asiat vaikuttivat asiaan? Helpottiko asiaa, että tapaamisissa ei tarvinnut keskustella vaikeista asioista, vaan keskittyä omaan tekemiseen? Työntekijöiden vastauksista nousi arvostus, luottamus, lämminhenkisyys ja tasa-arvoisuus esiin, joka puolestaan kertoo asiakassuhteiden onnistumisen kannalta merkittävänä pidettävästä yhteydentunteesta. Myös Vaalimaa (2011) viittaa tutkimuksessaan yhteydentunteeseen ja osallisuuteen tutkittavien kesken.

Tämän tutkimuksen mukaan turvallisuuden tunne ja aitous selittävät perhetyöntekijöiden ja asiakkaiden välistä luottamuksen rakentumista. Luottamuksen rakentumiseen liittyviksi tärkeiksi asioiksi perhetyöntekijät nimesivät arvostuksen, tasa-arvoisen suhtautumisen ja rehellisyyden. Tutkimukseni mukaan voidaan todeta, että

saatu tulos vahvistaa käsitystä siitä, miten tuttu työntekijä pääsee lähemmäksi perhettä, mikä osaltaan edistää perhetyötä ja vaikeiden asioiden käsittelyä yhdessä.

Toinen mainittava seikka koskien tapaamisten tuloksena kehittyneitä tasa-arvoisuutta työntekijöiden ja asiakkaiden välillä kertoo siitä, kuinka uuteen työtapaan heittäytyminen mahdollistaa osallistujat samalle lähtötasolle. Tasa-arvoisuuden kokemus puolestaan vahvistaa asiakkaan luottamista työntekijään.

Ulkopuolinen ohjaaja sirkustapaamisissa mahdollisti perhetyön työntekijöiden osallistumisen itse toimintaan perheiden kanssa. Ohjaaja oli päävastuussa tunnin kulusta. Tämä seikka antoi työntekijöille mahdollisuuden heittäytyä mukaan ja rutiinien rikkominen antoi työntekijöille uudenlaista puhtia. Mielestäni oli tärkeää, että sirkustapaamisia veti ulkopuolinen ohjaaja, jolla oli alan koulutus, ammattitaito ja työkokemus asiasta.

Ajatellaan, että sosiaalinen sirkus -menetelmästä tulisi uusi työmuoto lastensuojelun tehostetussa perhetyössä. Olisiko menetelmällä vaikutusta esim. kiireellisten sijoitusten ja huostaanottojen vähenemiseen? Tehostetun perhetyön asiakkaat ovat yhä enenevässä määrin teini-ikäisiä nuoria. Huostaanottojen määrä on tällä hetkellä suuri. Ratkaisut lastensuojelun pulmiin ja työmenetelmien kehittämiseen eivät löydy vain lastensuojelun vakiintuneiden ja vallitsevien käytäntöjen sisältä, vaan eri lähestymistavoista ja toimintakulttuureista. Tutkimukseni tulosten valossa voin todeta, että sosiaalinen sirkus -menetelmä tuo varmasti uutta suhtautumista lasten, nuorten ja vanhempien kanssa työskentelyyn. Sirkus rakentaa normaalia hyvää kanssakäymistä perheen kesken.

Sirkusta kotona? -tapaamisten päätyttyä perhetyöntekijät ja sirkusohjaaja pohtivat yhdessä, mitkä asiat vaikuttivat perheiden motivoimiseen ja sitoutumiseen sirkustapaamisissa, positiiviset sekä negatiiviset puolet. Positiivisina asioina koettiin, että Hervannan vapaa-aikakeskuksen tila toimi hyvin ja oli sijainniltaan hyvä.

Sirkukseen osallistuneet perheet asuvat Tampereen eteläisellä alueella, Hervanta-Hallila alueella. Perhetyöntekijät kertoivat, että aktiivisesti sirkukseen osallistuneet perheet olisivat toivoneet jatkoa toiminnalle. Perhetyöntekijät olivat havainnoineet, että perheet saivat positiivisia kokemuksia.

Haastavana asiana koettiin perheiden sitoutumattomuus osallistua tapaamisiin. Asiat, jotka vaikuttivat sitoutumattomuuteen, olivat vanhempien oma motivaation puute, lapsen toisen huoltajan tapaamiset samaan aikaan, vanhempien vähäiset voimavarat ja sirkuksen alkamisajankohta työssäkäyville vanhemmille. Perhetyöntekijöiden ja sirkusohjaajan keskustelujen pohjalta totean, että toiminnan rakenteen suhteen olisi ollut hyvä, jos ryhmätoiminnan aikana olisi ollut vielä yhden kotikäynnit. Yli kuukauden tauko kotikäyntien ja ryhmän aloituksen välissä on aivan liian pitkä.

Toiminnan haasteena näen, miten sirkuksen positiiviset kokemukset saataisiin vietyä vielä ryhmästä perheen arkeen. Perheiden välisen vuorovaikutuksen kehittymistä on vaikeaa arvioida, mutta selkeästi perheet saivat sirkuksesta positiivisia kokemuksia ja joidenkin lasten kohdalla edistyi lyhyessäkin ajassa. Mietin, jos tapaamisia olisi ollut enemmän, olisivatko sirkustapaamisten positiiviset kokemukset näkyneet enemmän perheiden arjessa? Kahdeksan kerran tapaamiset jättivät tunteen siitä, että tapaamiskertoja olisi voinut olla lisää. Edelleen kehitettävänä ajatuksena ja ehdotuksena tähän voisi olla se, että sirkustapaamiset olisivat kestoltaan koko kevät -tai syyskauden. Tästä oleva hyöty näyttäytyisi siirtymisenä paremmin perheen arkeen ja sosiaalisen sirkuksen tavoitteet toteutuisivat kokonaisvaltaisemmin.

Voin todeta olevani iloinen päästessäni osalliseksi sosiaalisen sirkus -menetelmän kokeiluun Tehostetussa perhetyössä. Työntekijät kuten myös asiakasperheet saivat kokea jotakin uutta, jota eivät olleet aiemmin kokeneet. Oman ammatillisen kehittymiseni kannalta voin ilokseni todeta tämän opinnäytetyön ja koko opiskelua käsittävän ajanjakson antaneen itselleni paljon uutta tietoa, konkreettista osaamista uusien työmenetelmien käytössä sekä valmiuksia toimia käytännössä lastensuojelun ja perhetyön asiantuntijana. Tulevaisuudessa olisi mielenkiintoista toimia ja hankkia lisäkoulutusta dialogisuudesta ja vuorovaikutuksen kehittämisestä lastensuojelussa. Tämän opinnäytetyön tekemisen myötä sain paljon teoreettista oppia kyseisestä menetelmästä ja koen ammattitaitoni lisääntyneen, mutta uskon kehittymisprosessini jatkuvan vielä käytännön työssä.

Tämän tutkimuksen tulokset ovat yhteneväisiä aikaisemman tiedon kanssa ja yhteenvetona voidaan todeta, että sosiaalinen sirkus on toimiva menetelmä omien voimavarojen löytämiseen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin saavuttamisessa sekä muutoksien aikaansaamisessa. Saavutettu tavoitteena oleva hyöty ja menetelmän

käyttöä lastensuojelussa voidaan pitää jatkossakin suositeltavana.

Jatkotutkimushaasteena näkisin asiakasperheiden kokemuksiin pohjautuvan tutkimuksen.

6.2 Eettiset näkökohdat

Tutkimukselta edellytetään hyvän tekemisen, ihmisen kunnioittamisen ja oikeudenmukaisuuden periaatetta tutkimuksen kaikissa vaiheissa. Tutkimukseen osallistujilla on oikeus pysyä tuntemattomina, oikeus luottamuksellisuuteen ja oikeus odottaa tutkijalta vastuuntuntoa ja hienotunteisuutta. (Vehviläinen & Julkunen 1998, 27 – 32; Hirsjärvi ym. 2004, 25 – 28.)

Tämän tutkimuksen tekemiseen anottiin tutkimuslupa Tampereen kaupungin konsernihallintoon kuuluvalta talous- ja strategiaryhmältä. Puoltava tutkimuslupa vs. sosiaalipalvelupäällikkö Hanna Harju-Virtaselta mahdollisti aineiston keräämisen ja tutkimuksen toteuttamisen. Tutkimuslupapäätös edellyttää, että tutkija sitoutuu tietojen käsittelyssä ja suojaamisessa noudattamaan henkilötietolain määräyksiä ja hävittämään tutkimusaineiston sille edellyttämällä tavalla. Luvan edellyttämiä toimenpiteitä on noudatettu tarkasti koko tutkimuksen teon ajan ja jatketaan tarvittava aika. Tutkimukseen osallistuneiden anonymiteetti varmistettiin siten, että lomakkeissa ei ollut tunnistetietoja näkyvillä. Yksityisten henkilöiden nimet eivätkä tiedot näin ollen missään vaiheessa paljastuneet.

6.3 Johtopäätös opinnäytetyöstä

Sirkusta kotona? -tapaamiset ovat toiminnallista ryhmätoimintaan perustuvaa itseluottamusta ja sosiaalisuutta vahvistava prosessi, jossa vaikuttavina tekijöinä ovat rentous, ryhmässä toimiminen, toiminnallisuus ja turvallisuus. Lastensuojelun asiakkuudessa ja tuen tarpeessa olevat perheet tarvitsevat luottamusta herättävää työntekijää pyrkiessään parantamaan omaa tilannettaan ja ratkaisemaan omaan elämäänsä liittyviä ongelmia. Sirkus osana lastensuojelutyötä tuo kaivattua vastapainoa perheiden kanssa työskentelyyn ja asioiden käsittelyyn. Tällä opinnäytetyöllä saatu tieto

tarkentaa aikaisempaa tutkimustietoa sosiaalisen sirkus -työmenetelmän toimivuudesta ja hyödyllisyydestä.

LÄHTEET

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. 10., osin uudistettu painos. Jyväskylä. Gummerus.

Hyttinen, H., Kakko, S-C., Karkkola, P., Åstrand, R. 2011. Sosiaalisen sirkuksen hyvien käytäntöjen opas. Sosiaalinen sirkus -hankkeen julkaisu. Tampere. Tammerprint Oy.

Isaacs, W. 2001. Dialogi ja yhdessä ajattelemisen taito. Helsinki. Kauppakaari.

Jääskeläinen, S. & Piirinen, E. 2012. ”Oikeestaan musta kaikki kerrat oli kivoja.” Nuorten kokemuksia sosiaalisen sirkuksen intensiivijaksolta. Hämeen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Kekäläinen, K. & Kakko, S-C, 2013. ”Siellä on suupielet korvissa” Hyvinvointivaikutuksia sosiaalisesta sirkuksesta. Tutkivan teatterityön keskuksen julkaisu Tampereen yliopistosta. Vaikuttava sirkus –hanke. Tammerprint Oy

Koivisto, N., Lehikoinen, K., Pasanen-Willberg, R., Ruusuvirta, M., Saukkonen, P., Tolvanen, P. & Veikkolainen, A. 2010. Kolmannella lähteellä. Hyvinvointipalveluja kulttuurin, liikunnan ja nuorisotyön aloilta. Kokos palvelut. Teatterikorkeakoulu. Art-Print Oy.

Krause., K. & Kiikkala., I. 1996. Hoitotieteellisen tutkimuksen kysymyksiä. Helsinki. Kirjayhtymä Oy

Kyngäs, H. & Vanhanen, L. 1999. Sisällön analyysi. Hoitotiede 1/1999, 3 – 12.

Känkänen, P. 2006. Taidelähtöiset työmenetelmät lastensuojelussa, s.129-130. Teoksessa; Forsberg, H., Ritala – Koskinen, A. & Törrönen., M. 2006. Lapset ja sosiaalityö. Kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia. PS-kustannus. Juva. WSOY.

Latvala., E. & Vanhanen-Nuutinen., L. 2003. Laadullisen hoitotieteellisen tutkimuksen perusprosessi, s. 7-43. Teoksessa; Janhonen S. & Nikkonen M. Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. Juva. WSOY.

Maijala., H., Paavilainen., E., Åstedt-Kurki., P. & Paunonen-Ilmonen., M. 2003. Poikkeavaa lasta odottavien perheiden tutkimushaastattelu. Hoitotiede 14 (1,3-10.)

Nieminen., H. 1998. Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuus, s.215-221. Teoksessa; Hoitotieteen tutkimusmetodiikka. Paunonen M. & Vehviläinen-Julkunen K. Juva. WSOY.

Ojala., T. & Uutela., A. 1993. Rakentava vuorovaikutus. Porvoo. WSOY.

Pyhäjoki., J. 2005. Dialogisen kohtaamisen edellytyksiä, s.78-79. Teoksessa; Mikko Reijonen (toim.) Voimaa perhetyöhön. PS-kustannus. Keuruu. Otavan kirjapaino Oy.

Ranne.K., Sakari A.,Rouhiainen-Valo T., Ruusunen T.2005. Sosiaalipedagoginen ammatillisuus-Madsenin kukasta toiminnan tulppaaniksi. SAMK, Sarja D, Muut julkaisut 1/2005. Kokemäki. SPOY Satakunnan Painotuote Oy.

Robson, C. 2001. Käytännön arvioinnin perusteet. Helsinki: Tammi.

Schilling, R.S. 1997. Developing intervention research programs in social work. *Social Work Research* 21 (3), 173—180.

Seikkula, J. & Arnkil, T. E. 2005. Dialoginen verkostotyö. Helsinki: Tammi.

Sosiaalinen sirkus –hanke 2009-2011.<http://vaikuttavasirkus.fi/sosiaalinsirkus/>
Luettu 27.4.2016

THL Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014. Lastensuojelun käsikirja. THL 2014. Helsinki. Luettu 28.4.2016. <http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja>

Vaalimaa, M. 2011. Sirkustaidoista elämäntaitoja. Millaista on osallisuutta lisäävä sirkustoiminta? Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Vartiainen, E. 2005. Dialogisuuden ymmärtäminen konsultoinnissa. *Näkökulmia käytäntöön. Aikuiskasvatus* 2/2005, 141- 146.

Vehviläinen-Julkunen, K. & Paunonen, M. 1998. s.206 - 214. Kvantitatiivisen tutkimuksen luotettavuus. Teoksessa Paunonen, M. & Vehviläinen-Julkunen, K. *Hoitotieteen tutkimusmetodiikka*. Juva. WSOY.

.

LIITTEET

Liite 1. Kyselylomake

KYSELYLOMAKE

Tapaamisiin / asiakastyöhön osallistuvat Tehostetun perhetyön työntekijät täyttävät lomakkeen.

Toivon sinun arvioivan Sirkusta kotona? tapaamisia ja niissä käytettyjä työskentelytapoja. Tällä kyselyllä halutaan kehittää lastensuojelun asiakkaina olevien perheiden ja perhetyöntekijöiden työtapaa asiakkaita parhaiten hyödyttäväksi. **Vastaa seuraaviin kysymyksiin kuvaillen, miten olet kysyttävät asiat kokenut.**

Miten kuvaillet perheenjäsenten vuorovaikutusta sirkusta kotona? tapaamisissa?

Tapahtuiko perheen henkilösuhteissa muutoksia tapaamisten aikana ja /tai niiden loputtua?

Miten kuvaisit perheen henkilösuhteissa tapahtuneita muutoksia?

Miten kuvailisit tapaamisten lisännen avoimuutta ja eheytymistä asiakassuhteeseen?

Miten kuvailisit olotilaasi tapaamisten päätyttyä?

Miten kuvailisit tapaamisten merkitystä asiakastyösuhteen onnistumiseen?

Miten sinun mielestäsi asiakkaan ja sinun välille syntyi yhteydentunne?

Mitkä ominaisuudet ja/tai tekijät mielestäsi auttoivat asiakasyhteistyöhön?

Miten arvioit saaneesi uusia vaihtoehtoja asiakkaan tilanteen korjaantumiseen?

Miten kuvailisit kokemaasi sirkusta kotona? tapaamisten hyödyllisyyttä asiakastyösi näkökulmasta?

Palauta lomake 15.4. mennessä. Kiitos vastauksista!